

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Henrici Canisi[i] Noviomagi, Belgæ, Jn Academia
Ingolstadiensi SS. Canonum Profess. Ordinarii & Primarii,
Opera Quæ De Ivre Canonico Reliqvit**

Canisius, Heinrich

Coloniae Agrippinae, 1662

In Cap. 2.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62169](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62169)

dammodò actionis sit dominus, propter ejus commodum. Imò & suo nomine utilem actionem rectè intendit, cum actio in ipsum ipso jure transeat, *d. l. fin. l. Emptor. 5. C. de hered. vel act. vend. Et l. 2. C. De actionib. Et obligas.*

4 Sed quod antè dixi, tutores vel curatores minorum non posse ante litem contestatam constituere procuratorem, sed esse necesse, ut id fiat ab ipsis minoribus, cum tutoris vel curatoris auctoritate: nihilominus admissum est, ut tutor vel curator possit actorem constituere, cum decreto judicis, *d. l. Neque tutores C. h. tit. junctà l. unica C. De actore à tut. Et curat. dando. Et §. fin. Instit. De curatorib. Latè Bart. in d. l. Neque tutores Et in l. Actor D. Rationem rem haberi.*

5 Sed & Prælati, cæterisque Clericis, licet hinc rerum Ecclesiasticarum domini non sint, quia tamen non sunt meri administratores, sed illarum fructus, aliaque commoda ad eos quasi ad dominos pertinent, permissum est procuratorem etiam litem non contestatam constituere, *c. 1. 3. 9. Et 11. h. t. Imò & ab universitate vel collegio rectè procurator datur, qui proprio nomine Syndicus vel actor appellari solet, c. vii. inf. De syndico Et l. 1. §. quibus, Et d. l. Item §. 2. D. Quod cuiusq. univers. Idque necessitatis causâ, vel quia veris dominis adsimulantur, receptum est.*

6 Cæterum procurator præsens, vel absens, per epistolam vel nuntium constitui potest, *l. i. in fine cum seqq. D. h. tit. Quod vel solo utriusque consensu fit, ex natura mandati, d. l. i. in pr. Quamvis interdum solemniter fiat, majoris probationis ergo, ut in c. 1. eod. ¶ Quin & ratihabitione procurator confirmatur: veluti si quis tamquam procurator, cum non esset, causam in iudicium deduce-*

rit, litemque contestatus sit, deinde dominus ratum habuerit, quod ab eo gestum est, procurator per hujusmodi ratihabitionem approbatur & confirmatur, tanquam à principio habuisset mandatum ab ipso domino, *text. sing. in l. Licet 36. D. De judic. Gail. lib. 1. Obser. 47. Nam ratihabitione retrahitur & mandato comparatur, c. Ratihabitionem De R. l. in 6.*

Aliàs id quod à falso procuratore gestum est, ipso jure non subsistit, adeoque is à limine iudicii repellitur potest, *l. Licet 24. C. h. t. ¶ Exceptis tamen conjunctis personis, quales sunt parentes, liberi, fratres, affines, liberti, quibus pro se invicem agere permissum est etiam absque mandato, l. Sed Et ha. persona 35. l. Famulas 41. D. eod. Item marito pro uxore, l. Maritus 21. C. eod. non autem è contrâ, cum procuratorem agere sit officium virile, l. Alienam 18. C. eod. Et l. 2. D. De R. I. Nisi femina pro parentibus morbo aut ætate impeditis agere velit, & neminem habeant, qui agat, d. l. Femina. ¶ Sed hic casus planè singularis est. Ut tamen his omnibus casibus is qui agit de rato caveat, id est ratum eum habiturum, pro quo agit, datis fidejussoribus, l. Pomponius 40 §. fin. Et ibi Gl. D. eod. Atque hæc ex parte actoris. Ex parte verò rei conventi, si quis habeat mandatum, si non, potest reum defendere, præstitâ tamen satisfactione de iudicato solvendo, *Instit. De satisfact. §. fin. Et l. Qui proprio 46. D. h. tit. Publicè enim utile est, inquit Ulp. agentes à quibuscumque defendi, l. Servum 33 §. publicè D. eod. Exceptis tamen causis criminalibus, in quibus nullus procurator vel defensor admittitur, sed propriâ actoris & rei præsentia opus est, l. pen §. 1. D. De publi. jud. Et dicam inf. ad c. Tuo §. h. t.**

In Cap. 2.

SUMMARI A.

1. Species facti.
2. Nemo in gravibus causis cogitur procuratorem constituere.
3. Reus citatus ex justa causa absens non condemnandus in expensas.
4. Licet per procuratorem se defendere possit.
5. Intellectus l. Papinianus 20. in pr. D. De minorib.
6. Licet etiam citatus fuerit, ut per se vel per procuratorem compareat.
7. Causa graves qua dicuntur.

8. In causis levibus tenetur quis procuratorem mittere.
9. Personæ illustres per procuratorem agunt.
10. Item electus in Episcopum.
11. Causa justa absentia an iudici insinuanda.
12. Dominus cause an Et quando per se comparere teneatur.

Episopus Vigornensis condemnaverat in quendam Clericum in itineris expensas, ab adversario suo factas, eo quòd citatus non venisset ad iudicium; non obstante, quòd ipse Clericus infirmitate detentus esset, & illius probandi causâ presbyterum & Diaconum ad Episcopum

Episcopum destinasset. Quae de re aditus summus Pontifex mandat duobus Judicibus, ut, nisi alia iusta causa sub sit hujus condemnationis, quam absentia ipsius Clerici propter infirmitatem, illam sententiam revocet, si ve, ut textus loquitur, eum absolvant ab eadem sententia: rationem hanc adferens, quod non possit quis cogi, nisi velit, in gravibus causis procuratorem constitutere. Quae ratio Pont. eò videtur spectare, ut tacitam objectionem removeat ipsius Episcopi, qui fortè prætexere potuisset, Clericum saltè in causa fuisse, quod procuratorem non miserit: atque idcirco se eum in expensas rectè condemnasse. Ratio aureo sanè calculo notanda. Quod sit, ut & idem juris sit in eo, qui tempestate, vel vi fluminis, vel bello, vel alià causà iustà impeditus comparere non potest, per text. in c. Cum Bertoldus 19. inf. De sent. & re judic. l. 2. §. 1. cum seq. D. Si quis cautionib. l. Si Prator 75. §. & Marcellus D. De judic. Imola hic num. 7.

4 Nec movet, quod reus absens a què per procuratorem se defendere possit: quia in primis ipsi reo citato defensio competit, & quidem jure naturali, c. Pastor alius circa fin. De sent. & re jud. in Clem. Deinde beneficio juris, reo permittitur, ut per alium possit se defendere, l. fin. in verbis, si ita malueris, C. hoc tit. & l. 1. circa fin. D. eod. At verò quod ob gratiam alicui conceditur, non debet retorqueri in ejus dispendium, c. Quod ob gratiam De R. l. in 6. & l. Quod favore 6. C. De legib. Quod utique evenire, si in vitus per procuratorem se defendere teneretur.

5 Non obstat textus in l. Papinianus 20. in pr. D. De minorib. ubi exul non restituitur in integrum, de curso tempore à jure instituto ad petendam restitutionem in integrum, quia, inquit textus, per procuratorem adire potuit prætorem. Sed Resp. Innoc. hic in 2. solut. quod hic exul propter delictum suum in exilium missus fuerat, & idcirco non ecurreret tempus petendæ restitutionis in integrum, cum potuerit agere absens per procuratorem.

6 Et hæc ad eò usque obtinent, etiamsi reus citatus fuerit, ut per se vel per suum procuratorem responsurus compareat, sicut rectè censent Bernard. Innoc. & Imol. hic, & probat textus noster. Si enim reus cogi non potest ad constituendum per se procuratorem, ergò neque citari, ut per procuratorem respondeat. Cui accedat, quod Judex citando reum, ut per se vel procuratorem respondeat, nihil novi addat citationi, sed quod

aliàs citationi à jure incrat, exprimat. Inest autem citationi à jure simpliciter factæ, ut citatus per se vel per procuratorem respondeat. Non igitur expressio procuratoris magis oberit reo, quam si ejus mentio omiſsa fuisset; cum eorum expressio, quæ tacite insunt, nihilo magis operari soleat, l. Cornelius 69. D. De hered. instit. & l. 3. De leg. 1. præterquam iis casibus, qui recensentur à Pomponio J. C. in l. Actus legitimi & ibi DD. De R. l. quod hic non prosequor. Quare indubitati juris est, à Judice citatum, qui iusta de causa est impeditus, non teneri ad procuratorem suo nomine constituendum, ac proinde absentem condemnari non posse in expensas litis, per hoc text.

Ubi tamen notandum, textum loqui de causis 7 gravibus. Graves verò causæ hoc loco dicuntur, quæ magni momenti vel præjudicii sunt, ut est causà matrimonialis, vel quæ agitur de bonis omnibus, vel de majori parte bonorum, vel est causà infamiam irrogans. Panorm. hic num. 5. Innoc. verò causam gravem existimat, quæ intricata si ve involuta est, ut faciliè per procuratorem explicari non possit, cujus sententiam probat & Panorm. Sed soleo ego ejusmodi rem, quæ certo jure definita non est, ad arbitrium discreti Judicis rejicere, ut antè à me sæpè probatum est.

Aliter in levibus causis, in quibus quis licet 8 justè impeditus procuratorem mittere tenetur, sicut à contrario sensu colligunt Innoc. & Panorm. Nec hoc ratione caret, cum in levibus causis non soleat ita observari Judicii ordo, Auth. Nisi breves C. De sent. ex brev. recit. Et hæc est una limitatio, quod quis per procuratorem agere vel conveniri cogatur, in causis scilicet levibus.

Altera est in personis illustribus, quibus non 9 licet per se, sed per procuratorem in Judicio litigare, Auth. Hoc jus junctà l. præc. C. hoc tit. Idque efficit personæ qualitas, cui foret ignominiosum stare in Judicio more aliorum litigantium. Quare hi mittere procuratorem tenentur, etiamsi propter infirmitatem aut aliam justam causam absint, ut rectè hic monet Panorm. Et ratio est; nam cum hi non nisi per procuratorem litigare possint, frustra à expectantur, usque dum convalescant vel iusta absentis causa cesset, arg. l. Aliquando 13. §. fin. D. Ad S. C. Vellejan. Facit text. in l. an repen. D. Et quib. caus. majores.

Tertia limitatio est in electo in Episcopum, 10 qui per se vel per procuratorem se defendere cogitur, c. Cum dilecti 6. circa fin. inf. De dolo & contum. Idque ut Ecclesiæ vacanti eo citius consulatur.

11. Ceterum cum idem textus meminerit Presbyteri & Diaconi destinatorum ad excusandam absentiam ipsius Clerici condemnati in expensas; quaeritur hic est, ane iusta partis absentia necessarius sit iudici insinuanda? Et certe insinuanda est, ad eum effectum, ut sententia lata contra absentem iuste impeditum ipso iure nulla sit, *text. in l. Quasitum 60. D. De rejud. & in l. Si prator 75. in fine D. De iud. Panorm. hic num. 4.* Alioqui si non fuerit insinuata, petenda esset restitutio in integrum ob causam iustae absentiae, *cor. tit. D. Ex quib. caus. majores & dicitur latius inf. De in integ. restit.*
12. Quibus illud lubet adijcere, quod sicut domi-

nus causae per procuratorem non cogitur comparere, ita nec per seipsum; cum juris beneficium sit, per se vel per alterum comparere, alterumque sufficiat, *l. fin. C. h. e. & l. 1. in fin. D. eod. juncto c. In alternativis De R. I. in 6.* quod citato non est auferendum, *c. Indultum 17. eod. tit. De R. I.* Praeterquam si criminalis causa sit, vel alia juris necessitas, quae praesentiam citati requirat: ut quia ipse melius scit causae veritatem, vel minus rixosus sit, quam ipse procurator; his enim casibus & similibus potest iudex arctare partes, ut personaliter compareant, *d. l. fin. C. hoc tit. & c. 1. De iud. lib. 6. & Gl. utrobique.*

SUMMARI A.

1. Maritus accusans uxorem adulterii an per procuratorem agere possit.
2. Propter adulterium duplex institui iudicium, criminale & civile.
3. Maritus criminaliter convenire potest uxorem adulteram, non contra.
4. Civiliter agitur ad separationem tori.
5. Et ad lucrum dotis vel donationis propter nuptias.
6. Idque coram iudice Ecclesiastico, non seculari.
7. Repellitur ab hac actione, qui & ipse in reatu est adulterii.
8. An & maritus, qui deserendo uxorem vel alias causasaverit adulterium.
9. Uxor per vim cognita excusatur ab adulterio.
10. Repellitur & approbans alterius adulterium.
11. Ob osculum luxuriosum an mulier separari à marito possit.
12. Cur in causa criminali adulterii non liceat agere per procuratorem.

Sententia huius Capituli haec est, quod maritus accusans suam uxorem adulterii coram seculari iudice, ut poena adulterii coëreatur, per procuratorem agere non possit; secus, si coram Ecclesiastico iudice, ut ab uxoris cohabitatione separaretur. Et ratio est, quia priori casu iudicium criminale intentatur, publicae vindictae causa, in quo non admittitur procurator, tam ex parte accusatoris, quam rei accusati, *l. pen. §. 1. D. De publ. iud. & can. Absens III. quast. 3.* Altero vero casu iudicium civile sive privatum, in quo idcirco procurator admittitur, *l. fin. C. hoc tit. & dixi supra ad c. 2.* Quamvis textus noster iudicium hoc divortii causa institutum, mixtum potius dici velit, id est, partim criminale, partim ci-

In Cap. Tuæ §.

vile; & ob id planè non admittit procuratorem, tantum ubi necessitas suadet.

Ut autem haec res explicatius cognoscatur, sciendum est, duplex posse institui iudicium propter adulterium, unum criminale, alterum civile, sive mixtum, ut est iam dictum. Illud in eum finem tendit, ut adulter poenam juris civilis à iudice seculari patiat, quae est gladii poena, *l. Quamvis 30 in fin. C. Ad L. Iul. de adult. & §. item lex Iulia inst. De publ. iud.* adultera vero verberata in Monasterium detrudatur, potestate interim relicta marito intra biennium eam repetendi, *Auth. Sed hodie C. d. tit. §. si quando Nov. 134. Ut nulli iudiceat, &c. & c. Gaudemus 19. inf. De convors. conjug.*

Hoc autem iudicium criminale à marito tantum contra uxorem adulteram instituitur, non etiam contra ab uxore in maritum adulterum, ut est text. in l. 1. C. Ad L. Iul. de adult. tum quia maritus uxoris est caput, *can. Cum caput xxxiv. quast. 5.* & testatur D. Paul. ad Eph. 3. tum quia majus praedictum impendet marito ex uxoris adulterio, ob incertitudinem prolis, quam è diverso uxori ex adulterio viri, ac proinde magis marito adulterii accusatio permessa est, quam ipsi uxori, *Panorm. hic numer. 6. adde l. 6. §. 1. D. Ad L. Iul. de adul.* Sed hodie ex Carolina Constit. tit. 120. De iud. poen. maritus & uxor quoad accusationem adulterii æqui parantur, eaque fieri debet solemniter cum inscriptione accusatoris, aliisque solemnitatibus intervenientibus, de quibus hoc textu nostro & l. Liberorum 3. D. De accusat.

Jam quod ad alterum iudicium attinet, quod civile sive mixtum dicitur, eo agitur ad separationem cohabitationis propter adulterium, ut h